Cu Titus și Iona printre singaporezi

Pe itinerariile sale planetare, Teatrul Național din Craiova, cel mai călătorit din întreaga noastră istorie, și-a adăugat încă o escală, în primăvara lui 1995: Singapore.

Turneul în această țară fierbinte s-a efectuat în cadrul unei convenții culturale interstatale. Poetul, dramaturgul, romancierul, pictorul Marin Sorescu a deschis o expoziție de artă plastică în orașul asiatic și a oferit o seară de poezie, tradusă în chineză (una dintre limbile oficiale ale acelei țări) de către un intelectual care, în unele privințe, îi seamănă: poetul, eseistul, pictorul, sculptorul, dramaturgul Tan Hsie, considerat de compatrioții săi o glorie națională. A sprijinit acțiunea (și întocmirea versiunii chineze a florilegiului poetic sorescian) Constantin Lupeanu, reputat sinolog, reprezentantul nostru diplomatic în partea locului, artizan, totodată, al convenției amintite.

Căci, cu puțină vreme înainte de acest moment românesc, reflectat și comentat pe larg în ziare, reviste, la televiziune (hebdomadarul literar „Poezia Strâmtorii" – e vorba de strâmtoarea Malacca, dintre Oceanul Indian și Oceanul Pacific, numită astfel după peninsula la capătul căreia se află și orașul-stat – consacrându-i aproape un număr întreg), ne-a vizitat țara trupa Teatrului Chinezesc „Cercul", ce a dat la Craiova câteva spectacole cu producții tipice din repertoriul său tradițional. Foarte bucuroși de felul în care au fost primiți și dornici să-i vadă pe români și în țara lor, artiștii, oficialitățile de acolo și forurile de relații ale Ministerului nostru de Cultură și ale celui de Externe, au pregătit – mereu cu sprijinul diplomaților noștri din ținutul asiatic, foarte laborioși și vrednici – o săptămână culturală românească.

Ea s-a constituit dintr-o serată poetică, un șir de întâlniri cu scriitori și artiști singaporezi, expozee ale oaspeților români, privind literatura, teatrul, mișcarea ideilor, colocvii cu reprezentanți ai mass-media. Directorul Naționalului, Emil Boroghină, și actori de seamă ai trupei au vorbit despre preocupările, repertoriul, traseele turneelor, festivalul internațional Shakespeare de la Craiova. Cei o sută de oaspeți prezenți la serata literară au ascultat (citit) expozeul poetului și criticului Ion Cocora, considerațiile lui Constantin Lupeanu și aprecierile lui Tan Hsie, care a prezentat culegerea de poeme a lui Marin Sorescu, elegant tipărită, având pe copertă o gingașă pictură semnată de traducător. Mi s-a făcut invitația de a vorbi publicului, în sala Teatrului „Victoria", despre dramaturgia, arta spectacolului, mișcarea teatrală din țara noastră.

N-am fost participanți la primele două zile ale săptămânii culturale din cauza unui incident. Drumul spre Singapore, parcurs pe calea aerului, presupune schimbarea avionului la Bangkok. Directorul trupei craiovene a solicitat un sprijin suplimentar Ministerului nostru de Externe pentru ca transferul să se facă în condiții optime, cu ajutorul ambasadei române din capitala Thailandei. Ambasada a informat însă, alarmată (dar tardiv și defectuos, iar mai târziu s-a văzut că și inexact), că e imposibil a se obține locuri pe ruta Bangkok – Singapore în ziua stabilită. Ministerul de Externe n-a înștiințat, cum ar fi fost firesc, pe cei în cauză, ci a trimis o notă telefonică, surprinzătoare prin laconismul ei imperativ și insultător, aeroportului Otopeni (cu două ore înainte de plecare): „Trupa de la Craiova nu se îmbarcă". S-au purtat convorbiri telefonice infructuoase cu toate oficialitățile posibile, până la ora plecării avionului. A rezultat, în chip uimitor, că ivirea unei disfuncționalități aberante în angrenajul zborurilor de mare distanță, un deserviciu făcut pasagerilor – din ignoranță, din tembelism sau dintr-o simplă eroare – **nu poate fi rezolvat**, după șapte seara, **de nimeni**, deși s-a ajuns până la cabinetul primului ministru și la cel al președintelui țării.

Cu toată amabilitatea comandantului adjunct al aeroportului (care nu avea în responsabilitatea sa problema, ea, problema, era de competența agenției aviatice), trupa a fost nevoită să se întoarcă, noaptea, la Craiova, directorul urmând să rămână la București a doua zi pentru a povesti cum s-a pierdut un turneu de anvergură, cum s-a încălcat o convenție internațională și cum rămân zecile de milioane cheltuite de statul român și de statul singaporez, ce au susținut și material inițiativa. Ca să nu mai vorbim de pagubele gazdelor, ce vânduseră bilete la spectacole, acontaseră camerele de hotel, cheltuiseră sume importante pentru afișe, publicitate, caiete-program.

A doua zi, făcând noi o vizită la Agenția internațională TAROM, am aflat că mai există un avion spre Bangkok miercuri seara. Cu ajutorul, de o gentilețe și de o eficacitate exemplară al unei funcționare a Agenției – o numesc: Irina Mihuț –, problema **s-a rezolvat**.

Am ajuns, deci, la Singapore joi noaptea. Localnicii, gazdele, nu-și pierduseră entuziasmul cu care ne așteptaseră și cu două nopți înainte; ne-au făcut o manifestație fierbinte în incinta aerogării – flori, urale, eșarfe cu inscripții amicale, efuziuni lirice –, dar timp de două zile totul se desfășurase fără noi. Și fusese un program bogat...

Din fericire, primul spectacol românesc era prevăzut pentru vineri. Am admirat deci, din nou, ca și în atâtea alte locuri de pe glob, prezența de spirit a artiștilor și tehnicienilor. Modul disciplinat și serios cu care s-a pornit, de îndată, la studierea și rezolvarea problemelor tehnice pe scena necunoscută: amenajarea trapei, computerizarea luminilor, stabilirea câtorva parametri noi în ce privește mișcarea de grup și multe altele care ba se potriveau, ba nu se potriveau cu montarea de-acasă. Apoi, învingerea decalajului orar – cinci ore diferență față de ceasornicul oltean –, ceea ce, pentru efortul fizic și mental al actorilor, nu e un lucru chiar neînsemnat. Și, evident, dificultățile legate de colaborarea cu personalul locului, prin translator de limbă engleză, aceia având alte sisteme de lucru, alte condiții sindicale de prestare a muncii de scenă, uneori și o altă înțelegere a necesităților de modificare a datelor existente în spațiul scenic dat.

S-a găsit, iute, o soluție bună pentru informarea publicului, un sinopsis detaliat – în engleză (și ea limbă oficială) – al subiectului, distribuit gratuit spectatorilor și un ecran, pe o latură a scenei, cu traducerea majorității replicilor, într-o rezumare, o succesiune și un ritm care să nu stingherească **privirea** a ceea ce se petrece pe scenă.

Titus Andronicus s-a desfășurat, în toată luxurianta sa imagistică, pe scena Teatrului „Victoria", intact, proaspăt, ca la premieră. Sala era plină, publicul foarte bun, atent, sensibil și – după cum s-a putut observa – surprins, uimit, încântat pe măsură ce i se ofereau mereu alte rezolvări artistice de către regizorul Silviu Purcărete, scenografa Ștefania Cenean, protagonistul Ștefan Iordache, virtuozii componenți ai trupei. **A înțeles**, acest public străin, tragedia shakespeariană, a admirat-o

Scenă din spectacolul Primul împărat al Teatrului Chinezesc „Cercul"

Ansamblu de dans din Singapore

și, la final de act, precum și la sfârșit, i-a ovaționat, în picioare, pe interpreți.

Se învederează, din nou, însușirea de limbaj universal a teatrului. Imaginile sale – când sunt, ca aici, strălucitoare, dense –, simbolurile cu care operează sunt capabile să sensibilizeze straturi ale conștiinței și să reverbereze sensuri universale, ca și muzica. Cum altfel ne-am putea explica succesul triumfal al operelor scenice pe care le prezintă, de cinci ani încoace, în multe țări, la mari festivaluri internaționale, Teatrul Național din Craiova? Am observat că la Melbourne, la São-Paulo sau la Singapore (probabil și în alte părți) se aplaudă **aceleași** scene. Iar când discuți cu spectatorii (și am făcut-o, deseori, împreună cu directorul tehnic al teatrului, Ilarian Ștefănescu, cel ce filmează, cu o cameră video, tot ceea ce se întâmplă în turnee, luând interviuri), vezi că ei subliniază cam aceleași episode care i-au pasionat, relevă cam aceleași fineți de compoziție, se arată interesați de aceleași metafore; au chiar unele judecăți globale asemănătoare.

Cazul **Iona** era, aici, inedit. Extraordinara monodramă ontologică a lui Marin Sorescu era arătată pentru prima oară de către o trupă românească unui public străin. Am prefațat spectacolul cu o explicare a piesei, a sursei biblice, iar pe ecranul de lângă scenă au apărut inserturi, în timpul reprezentației. Publicul l-a elogiat emoționant pe Ilie Gheorghe, actorul unic, care a jucat la înaltă tensiune, cu vibrație și profunzime.

Printre cei ce au rămas multă vreme după căderea cortinei, în hol, ca să discute cu noi și să-l aștepte pe artist, pentru a-l felicita, dl. Leony Weng Kam, redactor al suplimentului cultural săptămânal „Life", mi-a spus că atât piesa cât și interpretul l-au captivat și că lucrarea ar merita să fie tradusă și cunoscută în spațiul anglo-saxon. Dl. Leslie Wong, directorul Teatrului „Cercul", interesat de dramaturgia lui Sorescu, a citit, în ediția londoneză, **Răceala** și intenționează s-o pună în scenă. Teo Lay Cheng, cronicară a postului central de radio, Pamela Pilapil, producătoare la televiziune, ne-au cerut detalii privitoare la biografia actorului și au formulat aprecieri foarte călduroase privitoare la energia și subtilitatea travaliului său scenic. Dl. Leen Kim Swee, director general al Consiliului Național al Artelor (cu rang de ministru adjunct al Ministerului Artelor și Informațiilor) a ținut să ne vorbească în mod special despre **Iona**: „Deși limba era împotrivă, am fost uluit de performanța actorului, de intensitatea cu care s-a dăruit rolului. Spectacolul mi-a făcut o mare plăcere. Cu aceeași plăcere am citit, de altfel, și cartea marelui poet care a Marin Sorescu, în excelenta traducere a concetățeanului nostru stimat, Tan Hsie".

Singapore nu dispune de o rețea teatrală de stat și are un număr relativ mic de clădiri propice reprezentărilor. Se acordă subvenții unor formații care se impun fie prin cercetări și experimente, fie prin cultivarea formelor dramatice, coregrafice, muzicale tradiționale. E proferată opera chineză „cantonistă" – adică aceea care s-a născut și s-a dezvoltat în orașele de pe țărmul sudic al Mării Chinei. În aprilie 1995 începea și Festivalul operei chinezo.

O vizită instructivă la un centru teatral experimental ne-a favorizat cunoașterea unui teatru-studio (în vârstă de zece ani) unde se învață muzică și artă dramatică. În sala de vreo optzeci de locuri se montează spectacole cu decor simplu, dar cu o vestimentație fastuoasă. Trupa, dând reprezentanții în engleză, întreprinde turnee în țări asiatice unde, mi s-a spus, e totdeauna bine primită. Directorul, tânăr, e autor, manager, regizor. Pretinde că există, totuși, o limbă singaporeză **vorbită** – „singlish", amestec de chineză și engleză – în care se străduiesc și actorii să-și rostească partiturile dramatice. Sunt preocupați de reevaluarea formelor revolute de teatru, dar într-o sinteză nouă, care ar aduna experiențele străvechi ale dramei engleze, operei chineze și teatrului malaesian de păpuși. E convins că poporul nu-și cunoaște prea bine istoria, dar există. în oraș, un muzeu foarte elocvent al acestei istorii; elocvent și explicit, arătându-ți, cu statui de ceară, obiecte, momente organizate scenografic, documente, tablouri, ce a însemnat pentru ei ieșirea de sub tutela colonială engleză, războiul cu ocupantul, vremelnic, japonez, dezvoltarea orașului – stat din 1965, când și-a proclamat independența totală (și de Malaezia).

Trupa folosește (prin rotație) cam cincizeci de actori într-un an. Sunt sponsorizați de Consiliul Artelor (într-o măsură) și de particulari. Dau cam cinci reprezentanții pe săptămână. Se joacă doar câte o piesă, până la epuizarea ei.

Ne-au oferit albume cu fotografii, pliante, afișe, prospecte. Își redactează letopisețul vieții lor de grup cu multă îngrijire.

Oraș ecuatorial, Singapore e potopit de vegetație. Domină clădirile foarte înalte. Tehnica de construcție e a zgârie-norilor, dar formele arhitecturale sunt fanteziste și oferă privirii excentricități surprinzătoare. „Casa de jad" are ferestre verzi. Un bloc cu patruzeci de etaje e cilindric. Altul pare a-și revărsa cele douăzeci de caturi spre stradă; seamănă cu o felie de tort răsturnată. Blocul de maximă altitudine al urbei (optzeci de etaje) se termină cu un acoperiș în stil japonez. Căsuțe mici cu ziduri rubinii și streșini de bronz, case englezești cu scăricică la intrare și pajiști în față; temple budiste chineze, având la colțuri dragoni cu ochi bulbucați și limbi de flacără; parcuri pentru copii, lacuri cu vaporașe de agrement, un teleferic ce te plimbă prin văzduhul urbei, un monorail care te poartă printre minunățiile insulei de odihnă Santosa, unde distracțiile ies ca din Cornul Abundenței. Gnomi de marmură, cu pântecuțuri proeminente, o floră exotică în mii de culori, carcase verzi și albastre, muzee, buticuri cu cele mai năstrușnice suveniruri și jucării te ademenesc aici fără a-ți da răgaz să te odihnești. Copiii par să stăpânească acest întins domeniu – una dintre cele cincizeci și nouă de insule din salba Marii Insule, pe care cei vechi, de la începutul veacului treisprezece, au clădit „Orașul Leilor". Singapore, azi poate cel mai mare port din lume, prosper, floribund, un ținut al civilizației urbane demn de admirat.

VALENTIN SILVESTRU